

A SÁROSPATAKI KÖNYVTÁR ESETE

A Sárospataki Református Kollégiumot 1531-ben alapították. Az iskolában folyó oktatást a mellette működő könyvtár segítette, amely az évszázadok során számtalan jelentős munkával gyarapodott.

A vallási és filozofikus könyveket tartalmazó gyűjtemény – amely még a XV. századból származó köteteket is magában foglal – darabjai között a figyelmes kutató néhányban akár Luther Márton kézzel írt széljegyzeteit is fellelheti. A körülbelül 200 kötetet számláló kollekción a második világháború idején több budapesti bankfiókban lelt menedékre, de a harcok befejeződése után kiderült: 172 darab értékes kötet hiányzott belőle. Ezeket később a Szovjetunióban megtalálták. A hivatalos álláspont szerint a visszavonuló németek hurcolták el a könyveket, majd szovjet csapatok Berlintől északra bukkantak rájuk, és magukkal vitték őket Gorkijba, a mai Nyizsnyij Novgorodba.

A gyűjtemény visszaszolgáltatását a Soros György nevével fémjelzett Open Society Institute kezdeményezte, és 1997-ben közzétették a sárospataki könyvtárból származó összes kötetet tartalmazó katalógust. Az ügy előrehaladását segítette az 1997-ben hozott orosz törvény, amely szerint a Németországból szerzett kincseket nem szolgáltatják vissza, ez alól viszont kivételt képeztek a holokausztáldozatok, a vallási intézmények és más kormányok tulajdonát képező műtárgyak. Ezt az első között kihasználva Magyarország 2001-ben benyújtotta követelését a könyvekre.

Így aztán a több évtizedig „emigrációban” lévő páratlan gyűjtemény évtizedes tárgyalások után, 2006-ban került vissza Sárospatakra. Az orosz képviselőházban, a 450 tagú dumában 345 képviselő szavazta meg azt, hogy az 1945-ben a Szovjetunióba hurcolt könyvritkaságok, köztük ősnymtatványok visszakerülhetnek az eredeti tulajdonoshoz. A törvénytervezetben viszont nem szerepelt a visszaadásra váró kötetek száma. Dienes Dénes sárospataki könyvtárigazgató szerint a magyar szakemberek az 1990-es években 146 kötetet azonosítottak Nyizsnyij Novgorodban, de végül csak 136 érkezett meg Magyarországra. A sárospataki könyvtár nagy értékű gyűjteményét tartalmazó ládákat Székely Árpád moszkvai nagykövet Nyizsnyij Novgorodban vette át 2006 februárjában. A páratlan értékű kötetek ünnepélyes külsőségek között érkeztek meg Magyarországra, és a Nemzeti Múzeumban láthatta őket a nagyközönség, mielőtt hazatérhettek Sárospatakra.

A könyvek „örzéséért” és restaurálásért – az azzal felmerülő költségek térítéseként – Magyarországnak a hírek szerint négyszázezer dollárnyi összeget kellett fizetnie az orosz törvények értelmében. A Lenin Könyvtár a tárolási-gondozási költségek törvényben előírt megtérítése mellett támogatást kapott a magyar kormánytól a kötetek digitalizálásához is.

Miután még mindig hiányzik 36 kézirat a gyűjteményből, többek között a könyvtár egyik leghíresebb kézírata, az ún. Lengyel Biblia, a kutatás tovább folyik.